

fi.registrator@regeringskansliet.se

david.troeng@regeringskansliet.se

Svar på frågor om dagens och framtidens utmaningar på konnektivetsområdet (dnr. Fi2023/01693)

Användning av konnektivitet och delaktighet

Beskriv hur användningen kan komma att förändras. Vad krävs för att möta behoven och för att maximera nyttan? Krävs något utöver fysisk tillgång till infrastruktur för att alla ska ha möjlighet att dra nytta av elektroniska kommunikationstjänster? För att kunna möta behoven och maximera nyttan av den digitala infrastrukturen behövs det ekonomiska förutsättningar.

Användningen av digitala tjänster förändras

Användningen av digitala tjänster kommer att förändras på många sätt. Hur kan vara svårt att veta men inköp, betalningar och värdeöverföringar är ett område som vi ser kommer att förändras med nya tekniska lösningar. Vi ser även hur fler tjänster kommer kunna skötas i och från hemmet. Det utvecklas ny teknik inom många olika områden exempelvis inom lant- och skogsbruk.

När digitala tjänster förändras blir det ibland problem även för dem som tidigare varit vana användare av digital teknik.

För att maximera nyttan krävs mer än fysisk infrastruktur

För att maximera nyttan med digitaliseringen behöver alla ha tillgång och möjlighet att använda den. Tillgången kan bero av ekonomi, uppkoppling och kunskap.

Idag finns det människor som saknar tillgång elektroniska kommunikationstjänster. De saknar tekniken eller det abonnemang som krävs för att kunna ta del av de digitala tjänsterna. Det är även något som länsstyrelserna lyfte i 2022 års rapport om ”Bevakning av grundläggande betaltjänster 2022”. För att fler ska ges tillgång till teknik kan de tjänster

som vissa bibliotek har (utlåning av exempelvis surfplattor) utvidgas så att det når fler människor.

Kunskap är en förutsättning för att kunna använda tekniken och de digitala möjligheterna när de finns. Vi ser att det krävs återkommande utbildnings- och stödinsatser för att kunna maximera nyttan. Kunskap kan i dagsläget till viss del tillgodoses till den som söker, exempelvis på vissa bibliotek, studieförbund eller föreningar, men vi ser även ett behov att inspirera och locka människor att våga prova digitaliseringens möjligheter.

Även vana användare påverkas

De digitala tjänsterna utvecklas och förändras i snabb takt och vi märker att de som tidigare var vana användare av digital teknik behöver stöd för att kunna använda digitala tjänster. Människors förutsättningar ändras också över tid, exempelvis kan synen eller kognitiva förmågor försämrats och då behövs nya kunskaper för att kunna hantera digitala tjänster. Det innebär att problemen inte försvinner med generationer utan problem kommer även finnas framåt. Situationer kan göra att personer som normalt är digitala blir digitalt utanför. Exempelvis är det inte helt ovanligt att man behöver ladda ner nya appar för att parkera, handla eller gå på restaurang. Det skulle exempelvis kunna bli ett problem om telefonens minne inte räcker till, surfen är slut eller om personen är under stress.

Ett bredare angreppssätt

För att underlätta möjligheterna att ta tillvara nyttorna med digitaliseringen skulle ett mer övergripande ansvar från staten kunna underlätta. Idag är det många olika organisationer som har ansvar i olika delar. Länsstyrelserna skulle kunna vara den statliga aktören med ett regionalt övergripande uppdrag. Idag finns det många områden som är viktiga att samordna som infrastruktur, kulturgeografi, mänskliga rättigheter, grundläggande betaltjänster, krisberedskap som är ansvarsområden hos länsstyrelserna. Det vore önskvärt att sammanföra olika digitala tjänster utifrån individen, likt det som görs i Danmark. Där samlas all information som rör en person på en webbplats, vilket innebär ”en väg in”.

Tillgång till digital infrastruktur

Möjligheten att vara uppkopplad är avgörande för människor, verksamheter och maskiner. En väl fungerande och tillgänglig digital infrastruktur är en grundläggande förutsättning för samhällets digitalisering. Beskriv önskad målbild. Vad krävs för att nå målbilden? Alla har behov av att kunna använda grundläggande tjänster. Beskriv utvecklingen för grundläggande tjänster och vad det innebär för krav på uppkoppling?

Önskad målbild:

- alla ska ha möjlighet att utföra grundläggande digitala tjänster som exempelvis betaltjänster, kunna ta del av vårdtjänster och samhällsinformation.
- företag och föreningar ska ha tillgång till digital infrastruktur och det ska finnas tjänster anpassade för verksamheter av olika storlek.
- Företag exempelvis lantbruk ska ha tillgång till stabil uppkoppling.

Utveckling av grundläggande tjänster

Alla samhällstjänster utvecklas och fler tjänster utförs digitalt i hemmet, det kan exempelvis handla om vårdbesök och räkningsbetalningar.

Grundläggande tjänster kräver ofta säker identifiering som i sin tur kräver säker uppkoppling.

Dagens lantbruk använder avancerad teknik som kräver robust uppkoppling för att leva upp till de krav som ställs och att stå sig i konkurrensen med importerade produkter.

Företag och föreningar är viktiga, inte minst i landets landsbygder. För att bedriva verksamheten krävs ofta digitala tjänster. Det behöver finnas tjänsteutbud anpassat till företag och föreningar i olika storlek. Mindre föreningar och företag har idag i många fall ingen möjlighet att ansluta sig till de tjänster som erbjuds då dessa blir för kostsamma.

Krav på uppkoppling

En stabil fiberinfrastruktur bör finnas i hela landet och jämföras med övrig infrastruktur. Mobilnätet bör ses som ett komplement till den fasta fibern. Den fysiska infrastrukturen är avgörande, under de senaste åren har det pågått en nedmontering av koptarnätet.

Koptarnätet var den infrastruktur som var garanterad till alla hushåll, även de på landsbygden. Fiberutbyggnaden pågår, men når inte alla hushåll av olika anledningar. Även mobiltäckningen når inte till alla platser och försämras ofta inomhus. Utbyggnaden av kombinationsnät bör ske undantagsvis men är viktig för att nå hushåll och människor som bor glest och ensamt.

Förutsättningar för utbyggnad av digital infrastruktur

Utbyggnaden av infrastruktur för konnektivitet är marknadsdriven med stöd från samhället där det saknas förutsättningar för kommersiell utbyggnad. Exempelvis kan båda praktiska och administrativa hinder försvåra utbyggnaden. Beskriv eventuella hinder och önskad målbild

för fortsatt utbyggnad av infrastruktur. Vad skulle behövas för att nå målbilden? Kan tekniska framsteg förändra förutsättningarna?

Önskad målbild:

- Större statligt ansvar för svårtillgängliga hushåll och vissa företags anslutningar, exempelvis lantbruk
- Tydliga prioriteringar efter sammanvägda bedömningar

Hinder för utbyggnad

Ekonomiska hinder som gör att det i vissa fall bortprioriteras områden där det finns få hushåll eller företag. I dagsläget ser vi att hushåll utesluts från fibernätet när det finns svårigheter att ta sig fram, exempelvis när det är problematiskt att trycka kanalisation under vägar eller andra hinder. Ofta hänger det ihop med att den finansiella kalkylen inte går ihop. Där behöver det skapas möjligheter för att de sista hushållen ska kunna bli anslutna till ett bredbandsnät med hög överföringskapacitet.

Regelverk gör att vissa byggnader bortprioriteras. I glesare bygder är fritidshus viktiga för kommunernas överlevnad och i många fall blir fritidshusen senare permanentbostäder, därför är det viktigt att även fritidshus inkluderas.

Grävning på privat mark kan vara ett hinder, det behöver nätägaren ta hänsyn till. Det är viktigt att förlägga kanalisationen på ett bra djup och samförlägga när det är möjligt. Det är också viktigt att markägarna kan känna sig trygga på sikt och får intrångsersättning.

Gemensamma prioriteringar och tydliga mål är också viktigt för att utbyggnad ska kunna ske. Är det tillgången till infrastrukturen som är högst prioriterad eller är det kultur- eller naturvärden? Hur kan dessa frågor vägas samman och vem gör det och hur mycket extra kostnader får de innebära?

Robusthet och säkerhet

Med dagens samhällsutveckling har den digitala infrastrukturen blivit en samhällskritisk infrastruktur. För att samhället ska fungera utan allvarliga störningar ökar behovet av att stärka robusthet och säkerhet för infrastrukturen. Det försämrade säkerhetspolitiska läget har ytterligare ökat vikten av en säker och robust infrastruktur. Beskriv önskad målbild för att uppnå en robustare och säkrare digital infrastruktur. Vilka risker ser ni i dagsläget? Vad skulle krävas för att nå målbilden?

Önskad målbild:

- Samhällets digitala infrastruktur fungerar och är robust, även på landsbygderna
- Det finns reservplaner och prioriteringar om det uppstår störningar i exempelvis betalsystem och samhällsservice
- Alla användare har kunskaper för att hantera den digitala tekniken säkert.
- Det civila samhället ska fungera så friktionsfritt som möjligt både inom krisberedskap och civilt försvar.

Mycket i samhället bygger på att den digitala infrastrukturen fungerar. Exempelvis informationsdelning, betaltjänster och transporter mm.

Ett robust nät

För en mer robust och säker IT-infrastruktur krävs det tillgång till fiber och mobilt nätverk överallt, även på landsbygderna. I och med det försämrade säkerhetspolitiska läget finns det ett tydligare hot mot vår infrastruktur och det har blivit än viktigare att säkra upp infrastrukturen för hela landet.

Risker i dagsläget

I det alltmer digitala samhället ser vi dagligen vikten av fungerande IT- och betalsystem. Störningar och uppdateringar av system påverkar snabbt samhället och när tjänster som BankID och betalsystem inte fungerar skapar det snabbt oro. Vid samhällsstörningar kan det vara svårt att få den digitala infrastrukturen att fungera överallt.

De senaste åren har bedrägerier mot privatpersoner och företag ökat. Det kan innebära att människor och företag väljer att inte ta tillvara på digitaliseringens möjligheter på grund av riskerna.

Ökat arbete från hemmet innebär högre krav på relevant kunskap, säkra nät och uppkopplingar.

För nå målbilden

För att nå målbilden kan staten behöva ta större ansvar för utbyggnad i glesare områden. Arbete pågår med att skapa trygghetspunkter ute i kommunerna som ska fungera som samlingsplats för kommunens invånare. Den digitala infrastrukturen behöver stärkas extra mycket på trygghetspunkterna.

Övningar av olika scenarion kan ge en ökad förståelse för effekten av samhällsstörningar. Länsstyrelserna har redan idag samordnande uppdrag inom krisberedskap och det vore lämpligt att förtydliga uppdraget även till samhällsstörningar av det här slaget. För att förebygga och förbereda är samverkan och gemensamma prioriteringar är viktiga.

Förebyggande utbildningar och informationsinsatser för ökad kunskap om säker användning.

Konkurrenskraft

Goda förutsättningar för tillförlitlig och säker konnektivitet kan leda till en stärkt svensk konkurrenskraft inom forskning, utveckling och näringsliv både ur ett nationellt och internationellt perspektiv. Beskriv önskad målbild för hur infrastruktur kan bidra till stärkt konkurrenskraft. Vad skulle behövas för att nå målbilden?

Önskad målbild:

- Alla företag och föreningar har god konnektivitet och det finns anpassade, användarvänliga tjänster, även för små organisationer.

Idag är det viktigt för företag och föreningar att synas och finnas tillgängliga på nätet. I länets landsbygder finns områden där uppkopplingen brister och där det finns behov av extra satsningar. Det gäller exempelvis företag/föreningar i områden där utbyggnaden blir för kostsam eller där förutsättningarna är för svåra. Staten skulle kunna ta ett större ansvar för dessa områden.

Många lantbruk ligger avskilt vilket innebär att de riskerar att bortprioriteras. Av Sveriges livsmedelsstrategi framgår att vi avser att öka självförsörjningsgraden i landet och en uppkoppling är viktig för företagens effektivisering och framtid.

Klimat, hållbarhet och resurseffektivitet

Goda förutsättningar för tillförlitlig och säker konnektivitet och en allt snabbare digitalisering av samhället kan ha såväl positiva som negativa effekter på klimatet och effektivt resursutnyttjande. Beskriv en önskad målbild. Vad behövs för att maximera de positiva och minimera de negativa effekterna?

Önskad målbild:

- Alla medborgare har god konnektivitet och enkla, billiga och användarvänliga tjänster har utvecklats inom en lång rad områden.
- Många människor kan utföra sitt arbete och alla kan få god service var de än väljer att bo.
- Hela landet är integrerat i ett smart elförsörjningssystem som är en stor bidragande orsak till att effektbehovet av el hålls på en hanterbar nivå.
- Effektivisering genom konnektivitet gör att mer resurser kan läggas på friskhetsskapande kontakter och socialt umgänge för omsorgsbehövande, så att ensamhet och isolering minskar.

Positiva effekter av konnektivitet

En god konnektivitet skapar förutsättningar till positiva effekter vad gäller klimat, hållbarhet och resurseffektivitet, huvudsakligen genom minskat transportarbete. Antalet resor har förutsättning att minska när arbete kan utföras hemifrån och service, vård och omsorg i större utsträckning kan göras på distans. Detta ökar resurseffektiviteten och minskar klimatpåverkan genom mindre utsläpp från transporter samt potentiellt mindre bilbehov och mindre trängsel i våra städer.

En utvecklad konnektivitet möjliggör också införande och utvecklande av smarta elförsörjningssystem på bred front där toppar kan kapas och produktion och lagring optimeras. Då minskar det totala effektbehovet, något som är en stor utmaning i vårt samhälle idag, med den omfattande och nödvändiga elektrifiering vi står inför.

En utbyggd konnektivitet kan ge positiva sociala effekter genom ökad upplevd livskvalitet när platsberoendet minskar och människor får större möjlighet att påverka var de kan bo och leva.

Negativa effekter av konnektivitet

En potentiell negativ effekt är att färre fysiska möten kan leda till ökad isolering och ensamhet, särskilt för ensamlevande personer med omsorgsbehov.

Det går åt elenergi för att upprätthålla en utvecklad konnektivitet. För att undvika onödiga negativa effekter av detta är det viktigt att systemet utformas effektivt och drivs med förnybar el.

För att lyckas med en smart elförsörjning behövs, förutom en fortsatt utbyggnad, ett nära samarbete med landets elnätsägare, elproducenter, forskare och innovationsföretag inom smarta elnät så att rätt funktionalitet kan komma på plats från början.

För att undvika ökad ensamhet och isolering krävs insatser för att öka friskhetsskapande kontakter och socialt umgänge, sannolikt bäst genom samverkan med civilsamhället, t ex genom skapande av mötesplatser och incitament för föreningar, studieförbund, församlingar etc att delta och driva gemenskapsskapande aktiviteter.

Sammantaget bedöms de positiva effekterna av en utbyggd konnektivitet vara klart övervägande vad gäller klimat, hållbarhet och resurseffektivitet.

Statligt stöd

Under perioden 2024 – 2027 är sammantaget 3,8 miljarder kronor avsatta för statligt stöd till bredbandsutbyggnad. Finns det, mot bakgrund av de olika utmaningarna på konnektivitetens område, behov av omprioriteringar/omfördelningar för att maximera nyttan av avsatta resurser?

Som vi tidigare skrivit så är det viktigt att även kunna inkludera de hushåll och företag med långa avstånd eller som av någon anledning är lite svårare att nå fram till med exempelvis ett fibernät. Trots att stöden inte längre handläggs hos Länsstyrelsen får vi ofta samtal från förtvivlade medborgare som av olika anledningar inte kan få tillgång till snabbt bredband. Det behöver finnas lösningar även för att kunna ansluta de hushåll som kan kosta lite mer och kräva en del extra arbete. Ska Sverige kunna bli bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter behöver vi se till att våra medborgare får tillgång till snabbt bredband och även se till att de tjänster som skapas gör det med användaren i fokus. För att kunna göra det krävs det ett gott samarbete mellan civilsamhället, näringsliv, myndigheter och privatpersoner.